Limburgs Rechtsleven – 2014/4

Hof van beroep te Antwerpen

5de kamer – 25 april 2014

Zetel: E. Hulpiau, voorzitter; J. Embrechts en M.-C. Willemaers, raadsheren.
Pleiters: mr. K. Van Tilborg *loco* mr. J. Peeters en mr. R. Verhelst *loco* mr. R. Timmermans.
Inzake: 2012/AR/3504 – S/J-P

Verbintenissenrecht – Exceptie van niet-uitvoering (enac) – Vereiste van samenhangende verbintenissen

De exceptie van niet-uitvoering vereist een nauwe band en onderlinge afhankelijkheid tussen de wederzijdse verbintenissen. De exceptie faalt wanneer geen samenhang tussen de vorderingen wordt bewezen, zodat eventuele klachten ontstaan bij de uitvoering van de ene werf niet kunnen worden ingeroepen om betalingen op te schorten verricht in het kader van een andere werf.

...

1. Antecedenten en vorderingen

De uitvoering van bouwwerken op een werf S. heeft aanleiding gegeven tot een aantal betwistingen tussen de bouwheer, de hoofdaannemer BVBA S., en onderaannemers waaronder BVBA C. (thans BVBA J. en hierna verkort weergegeven als J.).
Om diverse redenen weigerde S. aanvankelijk de volledige facturen van J. te betalen en betrok deze in de procedure met de bouwheer en de overige betrokkenen in het geschil.

De rechtbank van koophandel te Hasselt heeft in het bestreden vonnis van 5 november 2012 geoordeeld dat S. onterecht de betaling van de facturen van J. had betwist en laattijdig heeft betaald. Daarom verklaarde de rechtbank de vordering van J. gegrond door S. te veroordelen tot betaling van 16.330,25 EUR, te vermeerderen met de verwijlintresten en de gerechtelijke intresten aan de rentevoet van de Wet op de Betalingsachterstand, evenwel beperkt tot 10 % op 8.234,25 EUR vanaf 18 september 2005 en op 8.096,00 EUR vanaf 30 september 2005, tot betaling van een schadevergoeding van 1.633,02 EUR, te vermeerderen met de gerechtelijke intresten, en te verminderen met de betalingen van 14.943,38 EUR op 30 augustus 2011 en van 1.355,33 EUR op 26 januari 2012.

S. tekende hoger beroep aan met een verzoekschrift neergelegd op 24 december 2012.
Zij meent op basis van haar berekening niets meer verschuldigd te zijn aan J.

J. concludeert tot de ongegrondheid van het hoger beroep.

2. Beoordeling

1. S. beroept zich op de niet-uitvoeringsexceptie om te verantwoorden waarom zij de facturen aanvankelijk niet betaald heeft.
Daartoe voert zij aan dat tussen partijen een jarenlange samenwerking bestond en J. op verschillende werven werken in onderaanneming uitvoerde.
Zij meent dat daardoor er een nauwe band bestond tussen deze werven zodanig dat beweerde tekortkomingen op de ene werf haar het recht gaf betalingen voor een andere werf in te houden.

Limburgs Rechtsleven – 2014/4

De eerste rechter heeft terecht geoordeeld dat er geen onderlinge afhankelijkheid bestond tussen de verschillende werven. Zo het inderdaad juist is dat J. in opdracht van S. werkzaam was op verschillende werven werd blijkbaar voor elke werf afzonderlijk afgerekend tussen partijen op basis van offertes en daarop gemaakte prijsafspraken.
Geen raamovereenkomst blijkt te hebben bestaan waarbij partijen de modaliteiten van hun samenwerking op langere termijn regelden.

Geen samenhang tussen de verschillende werven is bewezen zodat eventuele klachten op de ene werf niet konden ingeroepen worden om betaling op een andere werf op te schorten.

2. S. meent niet tot betaling van de verwijlintresten en het schadebeding gehouden te zijn. Zij verwijt aan J. gedurende jaren stil te hebben gezeten.

De eerste rechter heeft er correct op gewezen dat S. op 30 maart 2006 J. heeft laten dagvaarden in tussenkomst in het geschil dat aanhangig werd gemaakt tussen haar, andere onderaannemers en de bouwheer. Daardoor heeft zij J. ook betrokken in de bevolen expertise.

Door de discussie over de verschuldigdheid van de facturen in kwestie kon daarover geen uitspraak worden gedaan dan nadat de expertise beëindigd werd en de zaak ten gronde behandeld werd door de eerste rechter.

Geen fout in hoofde van J. is bewezen die van aard zou zijn afbreuk te doen aan haar recht op verwijlintresten en schadebeding wegens de laattijdigheid van de betaling.

3. Voor het overige heeft de eerste rechter correct toepassing gemaakt van de wet van 2 augustus 2002 betreffende de betalingsachterstand bij handelstransacties.
Het verwijt dat geen aanmaning werd verstuurd, is daarom ongegrond.

4. S. beroept zich op betalingen van 17.790,47 EUR en van 1.355,33 EUR.

De eerste rechter heeft de eerste betaling terecht maar in rekening gebracht voor een bedrag van 14.943,88 EUR aangezien die betaling ook betrekking had op een eerdere veroordeling.

Ter beoordeling van huidig geschil kan ook geen rekening worden gehouden met een beweerde veroordeling van J. in een andere zaak (vonnis rechtbank van koophandel te Hasselt van 23 mei 2011) op grond waarvan S. beweert aanspraak te kunnen maken op 909,49 EUR.

Het hoger beroep is ongegrond.

3. Beslissing

Het hof beslist bij arrest op tegenspraak.

De rechtspleging verliep in overeenstemming met de wet van 15 juni 1935 op het gebruik van de taal in gerechtszaken.

Limburgs Rechtsleven – 2014/4

Het hof verklaart het hoger beroep ongegrond en verwijst eiseres in de kosten ervan en begroot deze aan de zijde van verweerster in hoger beroep op 2.200 EUR rechtsplegingvergoeding.

...

Noot: De toepassing van de exceptie van niet-uitvoering vereist samenhang tussen de wederzijdse verbintenissen

1. De enac is een tijdelijk verweermiddel dat een contractant de mogelijkheid biedt de nakoming van de eigen verbintenissen uit te stellen, zolang de wederpartij in gebreke blijft haar eigen verbintenissen te voldoen [1]. De exceptie vindt haar grondslag in de onderlinge afhankelijkheid van de wederzijdse verbintenissen van de partijen [2].

2. Met beroep op de enac rechtvaardigde een hoofdaannemer de niet-betaling van een factuur van zijn onderaannemer m.b.t. werf A wegens de gebrekkige uitvoering door dezelfde onderaannemer van een andere werf B.

In haar arrest van 25 april 2014 verwierp het hof van beroep te Antwerpen dit verweer bij gebrek aan "onderlinge afhankelijkheid" tussen de litigieuze verbintenissen [3].

3. Voor de toepassing van de enac is het met name niet noodzakelijk dat de litigieuze verbintenissen zich afspelen binnen één en dezelfde wederkerige overeenkomst. Ook verbintenissen die hun oorsprong vinden in verschillende contracten kunnen het voorwerp uitmaken van de enac in zoverre er tussen deze overeenkomsten een voldoende band van wederkerigheid bestaat. Dit moet worden afgeleid uit de wil van partijen [4].

Een louter feitelijke band tussen diverse overeenkomsten is evenwel op zich onvoldoende om de overeenkomsten als één onlosmakelijk geheel met onderling afhankelijke verbintenissen te beschouwen [5].

---

[1] O.m. Cass. 13 mei 2004, *RW* 2004-05, 1587; Voor recente bijdragen over de enac in dit tijdschrift: H. VAN GOMPEL, "Vereist de toepassing van de exceptie van niet-uitvoering een voorafgaande ingebrekestelling?", (noot onder Antwerpen 9 december 2009), *Limb.Rechtsl.* 2010, 116-120; I. SAMOY, "Uitstel is geen afstel: enac als tijdelijk verweermiddel en de noodzaak tot ingebrekestelling (neen) en kennisgeving (soms)", (noot onder Antwerpen 30 september 2013), *Limb.Rechtsl.* 2014, 135-142.

[2] Cass. 22 april 2002, *RW* 2005-06, 182; Cass. 25 maart 2005, *RW* 2005-06, 63.

[3] Het arrest bevestigde hierbij het bestreden vonnis dd. 5 november 2012 van de 3de kamer van de rechtbank van koophandel te Antwerpen, afdeling Hasselt (AR: A/06914), dat o.m. stelde: *"De exceptio non adimpleti contractus vereist immers een onderlinge afhankelijkheid van de wederkerige verbintenissen, die tussen dezelfde rechtssubjecten bestaat ..."* Volgens de eerste rechter was aan deze voorwaarde niet voldaan.

[4] Cass. 8 september 1995, *R.Cass.* 1996, 87, noot B. WYLLEMAN, "Het verband van wederkerigheid tussen verbintenissen als toepassingsvoorwaarde voor de *exceptio non adimpleti contractus*". Het voor het Hof van Cassatie bestreden arrest van het hof van beroep te Brussel had een dergelijk voldoende verband van wederkerigheid bewezen geacht tussen een tussen partijen afgesloten exclusieve verkoopconcessie en een tussen dezelfde partijen afgesloten licentieovereenkomst. Het Hof van Cassatie verwierp de ingestelde voorziening o.m. op basis van volgende motivering: *"Que l'arrêt constate ainsi que les deux conventions formaient, dans l'intention des parties, un ensemble indissociable et se trouvaient dans un rapport synallagmatique, Attendu que, partant, la Cour d'Appel a pu légalement décider que les défendeurs étaient en droit de lui opposer l'exception d'inexécution ..."*

[5] Antwerpen 29 juni 2007, *RW* 2009-2010, 105, noot J. DE CONINCK, "De voor de toepassing van de *exceptio non adimpleti contractus* vereiste samenhang tussen de verbintenissen en de toetsing van een op een uitdrukkelijk ontbindend beding gegronde ontbindingsbeslissing aan de goede trouw".

Limburgs Rechtsleven – 2014/4

4. Het voorhanden zijn van een voldoende "synallagmatisch" verband [6] dient dus door de feitenrechter te worden beoordeeld, waarbij de bedoeling van de partijen moet worden onderzocht [7].

In het besproken arrest oordeelde het hof van beroep – terecht – dat er *in casu* "geen onderlinge afhankelijkheid bestond tussen de verschillende werven", omdat er "voor elke werf afzonderlijk afgerekend (was) tussen partijen op basis van offertes en daarop gemaakte prijsafspraken". Hieruit bleek, volgens het hof, dat er tussen partijen "geen raamovereenkomst" bestond, "waarbij partijen de modaliteiten van hun samenwerking op langere termijn regelden" [8].

Hans VAN GOMPEL
Advocaat

[6] B. WYLLEMAN, "Het verband van wederkerigheid tussen verbintenissen als toepassingsvoorwaarde voor de *exceptio non adimpleti contractus*" (noot onder Cass. 8 september 1995), *R.Cass.* 1996, 86.

[7] J. DE CONINCK, "De voor de toepassing van de *exceptio non adimpleti contractus* vereiste samenhang tussen de verbintenissen en de toetsing van een op een uitdrukkelijk ontbindend beding gegronde ontbindingsbeslissing aan de goede trouw" (noot onder Antwerpen 29 juni 2007), *RW* 2009-2010, 110.

[8] In dezelfde zin: Antwerpen (17de Kamer), 12 juni 2014, 2013/AR/932, onuitgeg.: "*In tegenstelling tot hetgeen de N.V. I.B. voorhoudt, blijkt uit niets dat de beide overeenkomsten m.b.t. de werven Vilvoorde en Bastogne zo nauw met elkaar verbonden waren dat ze als één gehele overeenkomst moeten beschouwd worden …*".